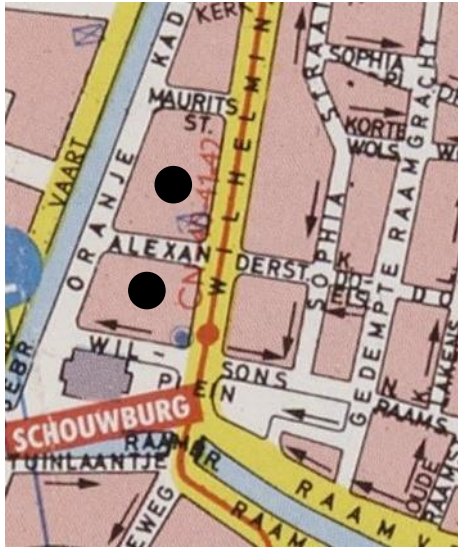

Textielfabriek Wilson

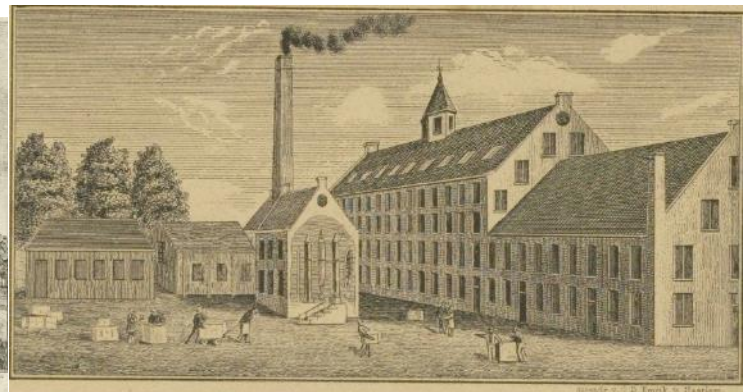

Locatie: Alexanderstraat e. o. tussen Wilhelminastraat en Leidsevaart;

De textielfabriek/katoenfabriek van Wilson was gelegen rond de huidige Alexanderstraat tussen Wilhelminastraat en Leidsevaart. Het was flink terrein vanuit alle omliggende straten duidelijk te zien.

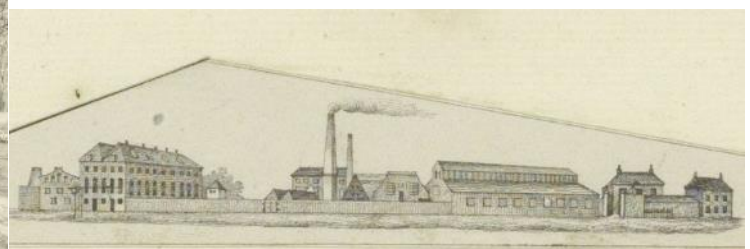
NL-HlmNHA_1100_KNA006001302 ; O.D. Emrik ; 1835 ; 1^e katoenfabriek van Wilson. Gezicht richting zuidoost langs de huidige Leidsevaart ongeveer ter hoogte van de Prins Hendrikbrug

NL-HlmNHA_1100_KNA006001618 ; O.D. Emrik ; 1835 ; 1^e katoenfabriek van Wilson. Binnenzijde, waarschijnlijk gezicht richting zuidwest

NL-HlmNHA_1100_KNA006002328 ; G. Postma ; 1837 ; 1^e katoenfabriek van Wilson na de grote brand van april 1837. Gezicht richting noordoost langs de Leidsevaart

NL-HlmNHA_1100KNA006002330 ; ? ; 1848-1853 ; 2^e katoenfabriek van Wilson. Vermoedelijk gezicht richting west op de oostzijde van de fabriek

NL-HlmNHA_1100_KNA006013065 ; ? ; 1897 ; ruïne van de 2^e katoenfabriek van Wilson. Gezichtsrichting niet geheel duidelijk.

DSC_00016185 ; AV ; 8-7-2018 ; Gezicht even zuidelijk van Prins Hendrikbrug over Leidsevaart. Gezicht vergelijkbaar met de eerste afbeelding van de 1^e katoenfabriek van Wilson.

Maatschappelijke omstandigheden:

Om de komst van de fabriek van Wilson te begrijpen moet men toch een beeld hebben van de economische situatie in deze periode. Na de Franse tijd zat de Nederlandse economie in een diep dal. In 1824 werd de Nederlandse Handel-Maatschappij (NHM) opgericht om de concurrentiekracht van Nederland te vergroten en uit het oogpunt van liefdadigheid een deel van de verarmde bevolking werkgelegenheid te bieden. Het ging voornamelijk om handel en de afzetmarkt in Indië. In die tijd was de textielindustrie geconcentreerd rond Gent en Brussel. Men vond dit niet wenselijk en wilde het noorden wat meer ontwikkelen in dat opzicht. In 1830 was er de Belgische opstand. De nodige textiel fabrieken werden daar vernield en Nederland raakte zijn textielindustrie kwijt. Ondertussen zat men in Nederland met een groot verarmd deel van de bevolking en op hun beurt zat men er in België mee, dat door het verdwijnen van de Franse macht alle Franse afzetgebieden verloren waren gegaan en nu ook de Nederlandse en Indische markt verloren waren gegaan. Daarom was het zowel voor Nederland als voor een aantal Belgische ondernemers interessant om in Nederland een textielindustrie op te zetten en om bedrijven van België naar Nederland te verplaatsen. De NHM (en dus de Nederlandse regering) nam allerlei protectionistische maatregelen om de eigen economie te beschermen. Hierbij moet men denken aan het heffen van enorme importheffingen op buitenlandse producten, fabrikanten een bepaalde prijs en afzet te garanderen en een compensatie voor omzetverliezen te garanderen en om in Nederland belastingvoordelen en goedkope vestigingslocaties te bieden. Ook was de NHM actief op het gebied van kapitaalverschaffing. Als tegenprestatie moesten de fabrieken bepaalde hoeveelheden textiel leveren. Uiteindelijk heeft men besloten het weven van katoenen stoffen in Twente te plaatsen en het bleken, verven en bedrukken van katoenen stoffen in Haarlem te lokaliseren. Men koos voor Haarlem, omdat het één van de zwaarst verpauperde steden in Holland was met een erg groot aandeel armen in de bevolking. Mogelijk, dat de vroegere reputatie van Haarlem als textielstad nog een rol gespeeld heeft.

Men koos voor de vestiging van drie verschillende textielbedrijven om een compleet aanbod op het gebied van textiel in Haarlem te krijgen. Dit werden de fabrieken Wilson, Prévaire aan de Kinderhuissingel en de Phoenix aan de Parklaan. De vestiging van deze drie fabrieken hangt dus nauw met elkaar samen. In eerste instantie had het Haarlemse gemeentebestuur de nodige bedenkingen bij de vestiging van een nieuwe textielindustrie in de stad. Hier valt wel iets van te begrijpen, omdat in het toen grootste textielcentrum Gent er geregeld arbeidersopstootjes waren en ook geregeld crisissen in die tak van industrie en de stad er niet bepaald aantrekkelijk uitzag, terwijl het als textielcentrum nog steeds een vergelijkbare aantal armen in de stad had als Haarlem. Toch was er in Haarlem al een moderne textiel fabriek. Die zag de bui al hangen met de uit België komende textiel fabrieken, die door de overheid in ruime mate gesteund werden. Hij verplaatste zijn bedrijf naar Beverwijk. Het beeld, dat er in Haarlem helemaal niets gebeurde, klopt dus niet helemaal.

De fabriek:

Thomas Wilson was afkomstig uit Lancashire in Engeland, toentertijd het centrum van de katoenindustrie. In 1825 had hij een kunstmatige blekerij en katoendrukkerij in Ukkel-Stalle bij Brussel gesticht. In 1832 zocht de Nederlandse Handels Maatschappij contact met hem. Door de mogelijkheden van dit bedrijf pastte hij in zijn fabriek de modernste engelse technieken toe. Tijdens de Belgische opstand in 1830 werd deze fabriek verwoest. Ook verloor hij zijn voornaamste afnemer, namelijk de Nederlandse Handels Maatschappij. Om zijn bedrijf voort te kunnen zetten, was verplaatsing naar het noorden van Nederland de enige optie. In kader zocht hij samen met zijn zoon John Waterloo in augustus 1832 Haarlem en Leiden om een plaats te bepalen voor zijn fabriek. Hij hoopte de oude zeer goede reputatie van Haarlem als gespecialiseerde textielstad aan zijn nieuwe fabriek te kunnen koppelen. De gemeente bood hem in erfpacht het Muizenveld aan, een flink terrein gelegen tussen de toenmalige Zijlsingel(nu Wilhelminastraat) en de Leidsevaart. In recordtijd verrees een nieuwe fabriek. De meeste gebouwen waren gesitueerd op een terrein rond de huidige Alexanderstraat. Met behulp van een hoop uit Engeland gesmokkelde weefgetouwen trad deze fabriek in november 1833 in werking. Op een grootschalige manier werd textiel chemisch gebleekt. Wilson had in Nederland het monopolie hierop tot rond 1855. Ook werd er textiel bedrukt. Al snel werd de fabriek door een grote ramp getroffen. In april 1837 brandde de fabriek geheel uit. Textiel fabrieken waren brandgevaarlijk. Daarna verrees de 2^e katoenfabriek van Wilson.

Na 1840 werden de beschermingsmaatregelen door de Nederlandse Handels Maatschappij afgebouwd. Ook waren er diverse katoencrisissen en was er een wat goedkopere textielindustrie in Twente in opkomst. Ook raakte hij zijn monopolie op het bleken van stof kwijt. Door al deze zaken bij elkaar ging het geleidelijk aan slechter met de fabriek van Wilson. Ook al maakte hij goede producten en probeerde hij toch te diversifiëren en zocht hij een zakelijke relatie met een blekerij in Twente, dit alles mocht niet baten. Rond 1870 vond de gemeente Haarlem, dat de textiel fabrieken de milieuverontreiniging door het lozen van afvalwater op de stadsgrachten moesten oplossen. Voor John Waterloo Wilson werd dit teveel door de hiervoor benodigde grote investeringen. In 1870 sloot hij de katoendrukkerij en in 1872 hief hij de fabriek op door ook de blekerij te sluiten. Gezien de slechte marktsituatie op dat moment leek er geen overnamekandidaat te zijn. Bovendien had zijn zoon geen enkele interesse in het bedrijf. Zo kwam er uiteindelijk een roemloos einde aan de ooit grootste en modernste stoomblekerij van Nederland. In 1872 fabriek sloopte hij de fabriek gedeeltelijk. Door een geschil tussen de gemeente over de eigendom van het terrein bleven de ruïnes nog vele jaren staan. Pas in 1879 kwam een oplossing. Kort daarop verscheen hier de huidige Wilhelminastraat en omgeving. Zelf vertrok Wilson naar Nice.

Het is nog een interessante wetenswaardigheid, dat John Waterloo, de zoon van Thomas Wilson, kunst verzamelde en dat aan diverse partijen heeft nagelaten. Zijn erfenis (prenten) aan de stad Haarlem legde de grondslag voor wat later de gemeentelijke atlas zou worden.

Bibliografie kort

(Ree-Scholtens, 1995) (Rombouts, 1995)

Bibliografie uitgebreid

Ree-Scholtens, G.F. van der (redactie). 1995. *Deugd boven geweld*. Hilversum : Verloren, 1995. ISBN 90 6550 504 0.

Rombouts, H. (Redactie). 1995. *Haarlem ging op wollen zolen. Opkomst, bloei en ondergang van de textielnijverheid aan het Spaarne*. Haarlem : Historisch Museum Zuid Kennemerland, 1995. ISBN 90 64 55 208 8.